

מסורת של סיפורי לילה טוב

דיווח הערכה מסכם לשנה"ל תשע"ה (2014-15)

ד"ר חגית הכהן וולף

דקלה מארק

אלול תשע"ה אוגוסט 2015

ד"ר חגית הכהן וולף – מחקרי הערכה, יעוץ והנחיה
אבן שמואל 41/3 ירושלים 97234 טל. 050-7220880 פקס. 02-5860617

א. ספריית פיג'מה בשנה"ל תשע"ה - רקע כללי

תכנית ספריית פיג'מה שואפת לקדם חינוך לקריאת ספרים בגיל צעיר, לעודד תרבות ואורח חיים של אהבת הקריאה בגן ובבית, תוך שימת דגש על ספרות טובה והקניית ערכים יהודיים אוניברסאליים. בשנתה השישית בישראל (תשע"ה) הופעלה התכנית בשיתוף פעולה מלא עם משרד החינוך ב-7,900 כיתות גן במגזר היהודי (ממלכתי וממ"ד), הכוללות כ-222,500 ילדים, ב-165 רשויות מקומיות ברחבי הארץ. במסגרת התכנית חולקו במהלך תשע"ד 238,000 ספרים בחודש (יותר מ-1.5 מיליון ספרים בשנה).

בשנתה השישית בישראל (תשע"ה) הופעלה התכנית בשיתוף פעולה מלא עם משרד החינוך

מטרת ההערכה היא לסייע למפתחי התכנית ומפעיליה בישראל לעצב ולשפר את התכנית. בתשע"ה התייחסה ההערכה להיבטים הבאים: חוות הדעת של הגננות על הספרים שחולקו על ידי ספריית פיג'מה בשנה"ל תשע"ה, פעילויות שקיימו הגננות סביב הספרים, השפעת ההפעלה של התכנית על הגננות ו העדפות הגננות לקבלת הצעות לפעילויות.

ההערכה מבוססת על ראיונות ומפגשי התייעצות עם צוות התכנית, וקבלת משוב על הפעלת התכנית והשפעותיה מהגננות (שאלון אמצע תכנית¹ עליו השיבו 3,584 גננות (48%) ושאלון סוף שנה² עליו השיבו 4,034 גננות (54%).

יצוין שהתפלגות המאפיינים של גני הילדים במחקר מייצגת את המאפיינים של כל אוכלוסיית הגנים המשתתפת בתכנית ולפיכך מחזקת את יכולת ההכללה של הממצאים מעבר למדגם המשיבות³.

¹ ר' נספח 2.

² ר' נספח 3.

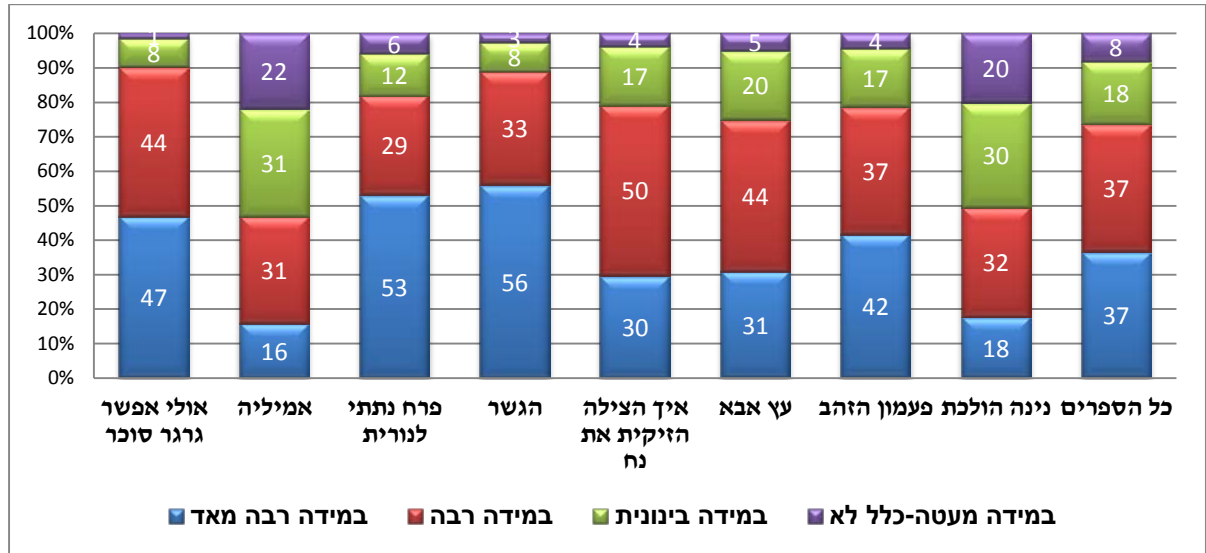
³ לפירוט נוסף – ר' נספח 1.

ב. חוות דעת של הגננות על ספרי ספריית פיג'מה בשנה"ל תשע"ה

הגננות התבקשו לתת חוות דעת פרטנית על כל אחד מהספרים שקבלו לגן בתשע"ה בהיבטים הבאים: עלילת הספר, השפה והתאמה לגיל הילדים, האיורים, והספר באופן כללי. סיכום תשובות הגננות המוצג בתרשימים 1-2 להלן מראה כי ממבט כולל של הגננות על כל ספרי השנה, מרביתן מביעות שביעות רצון רבה-רבה מאד מהספרים של ספריית פיג'מה⁴.

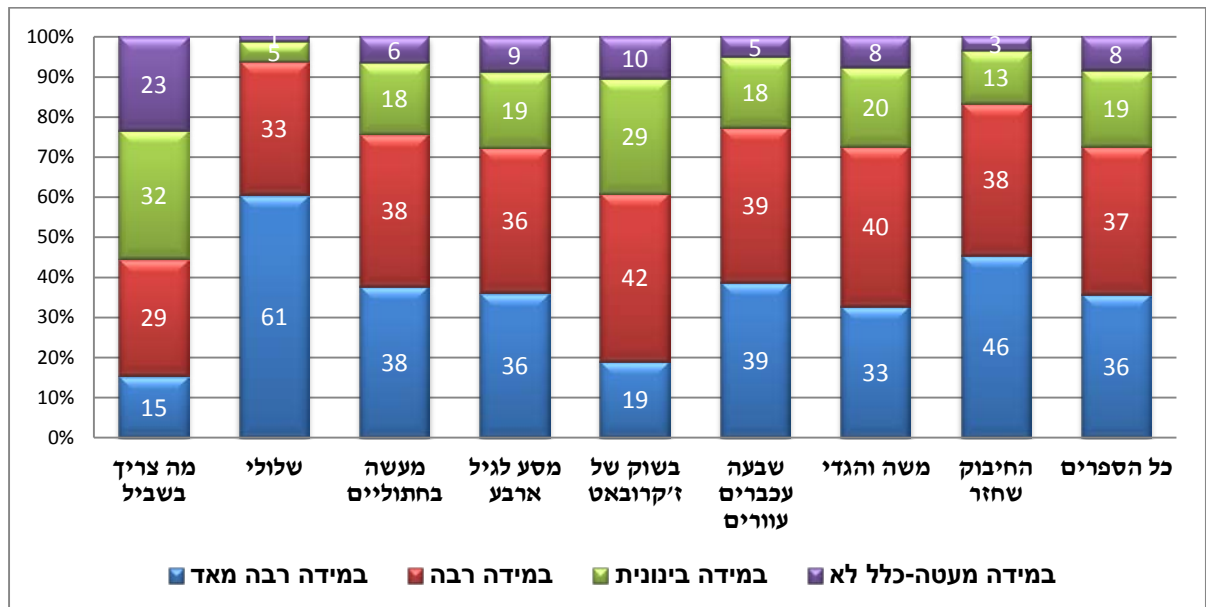
תרשים 1

חוות דעת גננות חובה על הספרים באופן כללי

תרשים 2

חוות דעת גננות טרום-חובה על הספרים באופן כללי

⁴ לפירוט הבדלים שנמצאו ביחס לחוות דעת על הספרים בין הזרמים (ממלכתי וממ"ד) ובין חינוך רגיל וחינוך מיוחד (טרום חובה) - ר' נספחים 4-5.

ג. מאפייני ההפעלה של התכנית בגני הילדים

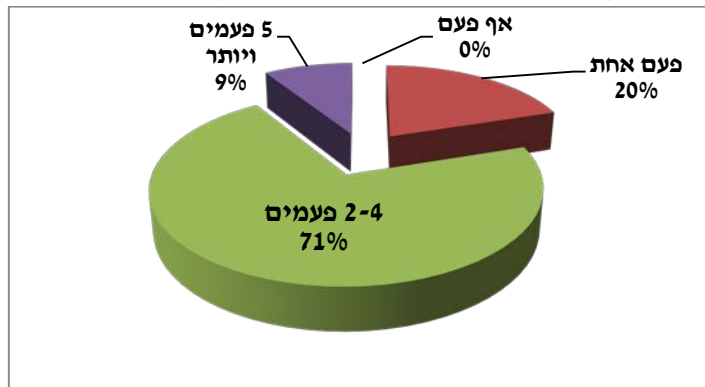
תכנית ספריית פיג'מה העניקה בשנת תשע"ה, מידי חודש, באמצעות גני הילדים, שמונה ספרי ילדים בעלי זיקה לערכים ולתרבות יהודית לעשרות אלפי משפחות. עם קבלת הספרים לגן הילדים, הגננת מציגה את הספר לילדים, ברוב המקרים מקריאה אותו ומקיימת פעילות סביבו. לאחר מכן כל אחד מהספרים ניתן כמתנה הביתה לכל ילד בגן.

הקראת הספרים לילדים בגן

כל הגננות שענו לשאלון דיווחו שהן מקריאות בגן כל אחד מהספרים לפחות פעם אחת. כשלושה רבעים מהגננות (71%) דיווחו שהן מקריאות לילדים בגן 2-4 פעמים כל אחד מספרי ספריית פיג'מה.

תרשים 3

דיווח הגננות במהלך השנה על מספר הפעמים של הקראת ספרי פיג'מה לילדי הגן

פעילויות סביב ספרי פיג'מה בגני הילדים

רוב מוחלט של הגננות (95%) מדווחות שהן מקיימות פעילות עם ילדי הגן סביב הספרים מעבר להקראת הספר וחמישית מהגננות מדווחות כי הן מקיימות פעילות הורים וילדים סביב הספרים.

הפעילויות סביב הספרים מגוונות ביותר לפי עדות הגננות. מחצית מהגננות דיווחו כי קיימו פעילות מיוחדת סביב התכנית לרגל אירוע חגיגי, בעיקר לכבוד שבוע הספר (14% מהגננות). חלק קטן מהגננות קיימו לדבריהן פעילות סביב התכנית לכבוד סיום השנה (6%) ולכבוד יום המשפחה (5%). 16% מהגננות מדווחות על פעילות מיוחדת אחרת, רבות מהן על מסיבה לכבוד פתיחת ספריית הגן להשאלת ספרים, ואחרות על מסיבת פיג'מה בתחילת השנה בהשראת התכנית.

בחינת **סוגי הפעילויות** עליהן מדווחות הגננות סביב הספרים השונים מגלה דמיון בין שלבי החינוך (חובה וטרום חובה) וכי הפעילויות השכיחות ביותר (בממוצע) סביב הספרים השונים הן שיחה על ערכים, דילמות מוסריות וערכים יהודים-ישראלים (16% מהפעילויות), פעילות יצירתית הקשורה במלאכת יד (12%) או קשורה להמחזת הסיפור (10%). מיעוט מהגננות (6%) מדווחות על פעילות אחרת או משותפת להורים וילדים (6%).

דיווחי הגננות מלמדים עוד, שמעבר לשכיחות הכללית של סוגים מסוימים של פעילויות סביב הספרים עליהם עמדנו לעיל, יש ספרים המזמנים יותר פעילויות בקשורות בדיון ערכי (למשל, "משה והגדי" בגני טרום חובה ו"פעמון הזהב" בגני חובה), בעוד אחרים מזמנים יותר פעילות יצירתית (למשל, "שבעה עקברים עיוורים" בגני טרום חובה ו"איך הצילה הזיקית את נח" בגני חובה)⁵.

⁵ לפירוט נוסף לפי ספרים (במחצית השנייה של שנת הלימודים תשע"ה) – ר' נספח 5.

עידוד קריאה בבית

כמעט כל הגננות מציינות שהן מעודדות את הילדים לקריאה בבית, אם באמצעות שיחה עם הילדים (57%), אם באמצעות שיחה או תכתובת עם ההורים (50%), באמצעות מתן חיזוק חיובי לילדים שקראו (28%), באמצעות במתן משימה משפחתית הקשורה לספרי פיגימה (15%), ובצירופים שונים של אמצעים שונים אלה.

הגננות נשאלו מהי לפי נסיוןן הדרך הטובה ביותר להעלות בקרב ההורים מודעות לקריאת ספרים עם ילדיהם. שתי הדרכים הטובות ביותר בעיני הגננות הן פעילות משותפת להורים וילדים ופעילות אחה"צ בספרייה העירונית. דרכים אחרות נתפסות כטובות באופן בינוני להעלאת מודעות בקרב ההורים: כתבות התקשורת, שימוש ברשתות חברתיות והרצאות להורים בלבד בגן.

שימוש בחומרי העזר הנשלחים על ידי ספריית פיג'מה

מרבית הגננות מדווחות שהן נעזרות בחומרים שנשלחים להם עם חבילת הספר הראשון:

- 75% נעזרו ברשימת הספרים
- 87% נעזרו במכתב לגננת
- 87% נעזרו במכתב להורים ו-95% חילקו את המכתב להורי הגן
- 74% נעזרו בדף המידע "כיצד להיות הורים מעודדי קריאה"
- 25% מהגננות נעזרו במכתב להורים בשפה הרוסית (מתוך אלה שזה רלוונטי לאוכלוסיית הגן שלהן)
- 69% השתמשו בעלון הצבעוני ובו מידע על התכנית – תלייה בלוח המודעות של הגן, עיון עצמי, הצגה באסיפת ההורים והעברה להורים שהתעניינו.

קבלת הצעות לפעילות גננות

הגננות נשאלו על הדרך העדיפה עבורן לקבל את ההצעות לפעילות גננות. מתוך ארבע אפשרויות שהוצגו להן בחרו הגננות כעדיפות ראשונה את הדף המודפס המגיע עם חבילת הספרים ובניזולטר לדוא"ל כפי שנעשה עכשיו (גננות הממלכתי מעדיפות יותר את הניזולטר בהשוואה לגננות הממ"ד). שתי דרכים אחרות שהוצעו צוינו כלא מועדפות – קישור להצעות באמצעות ווטסאפ ומסרון.

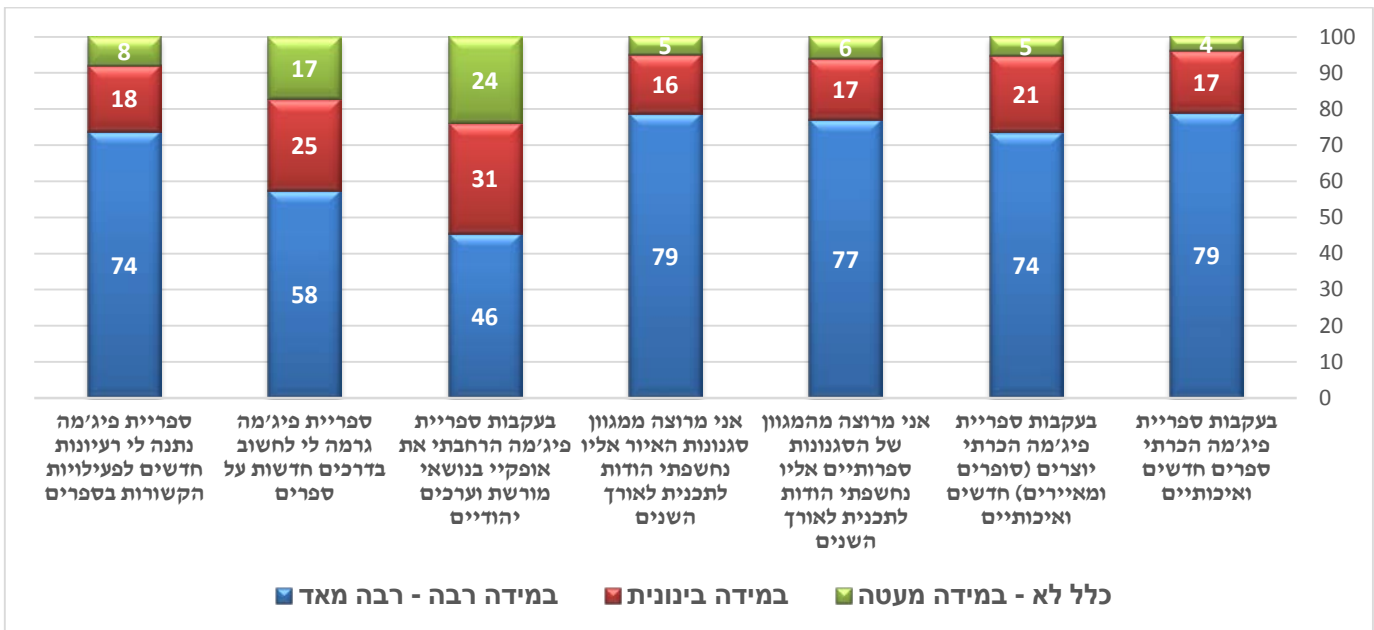
ד. תפיסות הגננות את התכנית

מרבית הגננות מדווחות בסוף השנה שספריית פיג'מה משפיעה עליהן במידה רבה במגוון היבטים: היכרות עם ספרים חדשים ואיכותיים ועם יוצרים (סופרים ומאיירים) חדשים ואיכותיים, חשיפה למגוון סגנונות איור ומגוון סגנונות ספרותיים ומתן רעיונות לפעילויות הקשורות בספרים. כמחצית הגננות מדווחות על השפעה רבה של התכנית עליהן בגרימה לחשיבה בדרכים חדשות על ספרים ובהרחבת אופקים בנושאי מורשת וערכים יהודיים.

נמצאו הבדלים מובהקים בין תפיסות גננות בגני חובה וגננות בגני טרום חובה את התכנית והשפעתה עליהן: שיעור גבוה יותר של גננות טרום חובה מביעות שביעות רצון ממגוון הסגנונות הספרותיים אליו נחשפו במשך השנים. גננות טרום חובה גם מדווחות יותר על כך שספריית פיג'מה גרמה להן לחשוב בדרכים חדשות על ספרים ונתנה להן רעיונות חדשים לפעילויות הקשורות לספרים.

תרשים 5

תפיסות הגננות את ספריית פיג'מה והשפעתה עליהן

ה. מסקנות

לסיכום, ממצאי ההערכה מראים שספריית פיג'מה משתלבת בגני הילדים והפכה לחלק משמעותי בעבודת הגננות.

מרבית הגננות מביעות שביעות רצון רבה-רבה מאד מספרי פיג'מה. חשוב לציין כי בחוות הדעת לגבי הספרים לגילאי טרום חובה, נמצא כי חוות הדעת של הגננות בחינוך הרגיל גבוהות יותר מחוות הדעת של הגננות בחינוך המיוחד. לא נמצאו הבדלים מובהקים בחוות הדעת על הספרים בין גננות ותיקות לחדשות בתכנית.

כל הגננות שענו לשאלון דיווחו שהן מקריאות בגן כל אחד מהספרים לפחות פעם אחת. כשלושה רבעים מהגננות (71%) דיווחו שהן מקריאות לילדים בגן 2-4 פעמים כל אחד מספרי ספריית פיג'מה. רוב מוחלט של הגננות (95%) מדווחות שהן מקיימות פעילות עם ילדי הגן סביב הספרים מעבר להקראת הספר וחמישית מהגננות מדווחות כי הן מקיימות פעילות הורים וילדים סביב הספרים.

הגננות מדווחות על פעילויות רבות הנערכות סביב הספרים, מעבר לקריאתם עם הילדים בגן. לפי דיווחי הגננות, הן בגני חובה והן בגני טרום חובה הפעילויות השכיחות ביותר סביב הספרים השונים הן שיחה על ערכים, דילמות מוסריות וערכים יהודים-ישראלים, וכן פעילות יצירתית הקשורה במלאכת יד.

דיווחי הגננות מלמדים עוד, שמעבר לשכיחות הכללית של סוגים מסוימים של פעילויות סביב הספרים עליהם עמדנו לעיל, יש ספרים המזמנים יותר פעילויות בקשורות בדיון ערכי בעוד אחרים מזמנים יותר פעילות יצירתית.

בנוסף, מחצית מהגננות דיווחו כי קיימו פעילות מיוחדת סביב התכנית לרגל אירוע חגיגי, בעיקר לכבוד שבוע הספר או פעילויות אחרות כגון מסיבה לכבוד פתיחת ספריית הגן להשאלת ספרים או מסיבת פיג'מה בתחילת השנה בהשראת התכנית.

הגננות מעדיפות לקבל הצעות לפעילויות על הספרים באמצעים הקיימים כיום - הדף המודפס המגיע עם חבילת הספרים ובניזולטר לדוא"ל. מרבית הגננות מדווחות שהן נעזרות בחומרים שנשלחים להם עם חבילת הספר הראשון: המכתב לגננת והמכתב להורים, רשימת הספרים ודף המידע.

מרבית הגננות מדווחות בסוף השנה שספריית פיג'מה משפיעה עליהן במידה רבה במגוון היבטים: היכרות עם ספרים חדשים ואיכותיים ועם יוצרים (סופרים ומאיירים) חדשים ואיכותיים, חשיפה למגוון סגנונות איור ומגוון סגנונות ספרותיים ומתן רעיונות לפעילויות הקשורות בספרים. כמחצית מהגננות מדווחות על השפעה רבה של התכנית עליהן בגרימה לחשיבה בדרכים חדשות על ספרים ובהרחבת אופקים בנושאי מורשת וערכים יהודיים. הגננות בחינוך הרגיל מדווחות על יותר השפעה בהיבטים השונים, בהשוואה לגננות בחינוך המיוחד. מעניין לציין שלא נמצאו הבדלים מובהקים בהשפעות התכנית עליהן מדווחות הגננות, בין גננות חדשות בתכנית לבין ותיקות יותר.

נמצאו הבדלים מובהקים בין תפיסות גננות בגני חובה וגננות בגני טרום חובה את התכנית והשפעתה עליהן: שיעור גבוה יותר של גננות טרום חובה מביעות שביעות רצון ממגוון הסגנונות הספרותיים אליו נחשפו במשך השנים. גננות טרום חובה גם מדווחות יותר על כך שספריית פיג'מה גרמה להן לחשוב בדרכים חדשות על ספרים ונתנה להן רעיונות חדשים לפעילויות הקשורות לספרים.

לדעת הגננות, הדרכים הטובות ביותר להעלות בקרב ההורים מודעות לקריאת ספרים עם ילדיהם הן פעילות משותפת להורים וילדים וכן פעילות אהה"צ בספרייה העירונית.